

บทที่ 3

การวิเคราะห์สาเหตุของการปรับนโยบายต่างประเทศไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่าง 1969-1973

นับตั้งแต่สหรัฐฯ เข้าร่วมสงครามเวียดนามเป็นต้นมา สหรัฐฯ ไม่สามารถประสบชัยชนะได้อย่างเด็ดขาด ประกอบกับสหรัฐฯ ต้องประสพกับปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย อันมีผลทำให้ประธานาธิบดีลินดอน จอห์นสัน ต้องทบทวนนโยบายต่างประเทศของตนเสียใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของมหาชนภายในประเทศ โดยเฉพาะในส่วนของสงครามเวียดนาม ประธานาธิบดีจอห์นสัน ได้ยุติการทิ้งระเบิด เวียดนามเหนือและทางจเรจาส่งบดขี้กับประเทศดังกล่าว จนกระทั่งถึงสมัยประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ เริ่มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อได้มีการประกาศสัตริณิกสันเมื่อเดือนกรกฎาคม 1969 อันแสดงถึงเจตนาของสหรัฐฯ ที่จะลดบทบาทและถอนตัวออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยในสัตริณิกสันมีสาระสำคัญดังนี้ -

ประการแรก สหรัฐฯ จะรักษาพันธะทั้งปวงที่กำหนดในสนธิสัญญาที่ได้ทำไว้กับประเทศต่าง ๆ

ประการที่สอง สหรัฐฯ จะคัดการให้มีโลห้ป้องกัน ถ้ามหาอำนาจนิวเคลียร์ใดคุกคามต่อเสรีภาพของประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ หรือของประเทศที่สหรัฐฯ เห็นว่าความอยู่รอดของประเทศนั้นมีความสำคัญต่อความมั่นคงของสหรัฐฯ

ประการที่สาม ในกรณีที่มีการคุกคามในรูปแบบอื่นใด สหรัฐฯ จะให้ความช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจ เมื่อได้รับการร้องขอตามข้อยกเว้นต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในสนธิสัญญาที่ทำกันไว้แต่สหรัฐฯ จะให้ประเทศที่ถูกคุกคามโดยตรงเป็นผู้รับผิดชอบเบื้องต้นในการสกัดกั้นกำลังคนเพื่อการป้องกันตนเอง

ในสัตริณิกสันที่กล่าวมาข้างต้น มีความครอบคลุมถึงนโยบายของสหรัฐฯ ในเอเชียด้วย โดยประธานาธิบดีนิกสันเห็นว่าชาวเอเชียจะต้องกำหนดชะตาของเอเชีย เฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนนโยบายของสหรัฐฯ ต่อเวียดนาม ประธานาธิบดีนิกสันได้ใช้นโยบายเวียดนามโดยชาวเวียดนาม (Vietnamization) โดยจะลดกำลังทหารสหรัฐฯ ออกจากเวียดนามใต้เป็นขั้น ๆ ทั้งนี้จำนวนทหารและระยะเวลาของการถอนทหารขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น สถานการณ์ทางทหารใน

เวียดนามใต้จะต้องมีแนวโน้มนัดขึ้น ความสามารถของเวียดนามใต้ที่จะสามารถเข้ารับภาระการ บังคับตนเอง และความก้าวหน้าของการเจรจาสันติภาพที่กรุงปารีส อย่างไรก็ตาม โครงการลด ก๊าซทหารมิได้จำกัดเฉพาะในเวียดนามเท่านั้น แต่รวมถึงประเทศอื่น ๆ ในเอเชียด้วย เช่น เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ไทย และฟิลิปปินส์

ขณะที่สหรัฐฯ กำลังลดบทบาทของตนลงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น สหรัฐฯ ก็ได้เริ่มมีปฏิสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้สหรัฐฯ เห็นว่าความ ยืดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหภาพโซเวียตที่ปรากฏอย่างเห็นได้เด่นชัดในปี 1969 ซึ่งเป็นความแตกกร้าวที่ลึกซึ้งยากที่จะประสานกันได้ จะเป็นโอกาสให้สหรัฐฯ ใช้ความยืดแย้งดังกล่าว ให้เป็นประโยชน์ได้ อีกเหตุผลหนึ่งก็คือ สหรัฐฯ ต้องการที่จะยุติสงครามเวียดนามซึ่งกำลังยืดเยื้ออยู่ ในขณะนั้น จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องขอความร่วมมือจากสาธารณรัฐประชาชนจีนที่สนับสนุนเวียดนาม เหนืออยู่ โดยให้สาธารณรัฐประชาชนจีนชักจูงเวียดนามเหนือให้หันมาประนีประนอมกับสหรัฐฯ ดังนั้น สหรัฐฯ จึงหันมาปรับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน จนนำไปสู่การผ่อนคลายความตึงเครียด ในที่สุดเมื่อประธานาธิบดีนิกสันเดินทางไปเยือนปักกิ่งเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 1972 นับเป็นการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับโลกที่สำคัญยิ่ง¹

¹โปรดดูใน Henry A. Kissinger, American Foreign Policy (New York: W.W. Norton & Company, Inc. 1969), pp. 50-120. Robert S. Litwak, Détente and the Nixon Doctrine: American Foreign Policy and the Pursuit of Stability, 1969-1976 (Cambridge University Press, 1983), pp. 80-198. กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา "การปรับความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา: ภาวะตุลแห่ง อำนาจใหม่ในเอเชีย, "ใน ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: เอเชีย (สถาบันเอเชีย, 2524), หน้า 85-96. เขียน ธีระวิทย์, "จีนกับการคลี่คลายความตึงเครียดในเอเชีย," จีนกับสังคมโลก (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2519), หน้า 363-287. เมธา พร่อมเทพ, "สหรัฐอเมริกา กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศสำหรับทศวรรษที่ 1970" รวมบทความสัมมนาว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 1-32 และ สารประชาชน ฉบับที่ 274 ปีที่ 6 (28 กันยายน 2512), หน้า 12-13.

การเปลี่ยนแปลงของระบบการเมืองระหว่างประเทศทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก ดังกล่าวข้างต้น ย่อมส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อนโยบายต่างประเทศของไทยอย่างแน่นอน เฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ผู้นำไทยได้ดำเนินนโยบายร่วมกับสหรัฐฯ ในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ของจีนมาตลอด ผู้นำไทยโดยเฉพาะฝ่ายพลเรือน เห็นความจำเป็นที่จะต้องมีความเคลื่อนไหวติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนครั้งแรก เมื่อเริ่มตระหนักถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ครั้งเมื่อประธานาธิบดีลินดอน จอห์นสัน ได้ประกาศยุติการทิ้งระเบิดต่อเวียดนามเหนือ (เหนือเส้นขนานที่ 20) เมื่อ 31 มีนาคม 1968 พร้อมกับพยายามชักชวนอู๋จวินที่เกี่ยวข้อของเข้าสู่โต๊ะเจรจาปัญหาสันติภาพที่กรุงปารีส เมื่อเดือนมกราคม 1969 ทำที่ที่เริ่มเปลี่ยนแปลงของสหรัฐฯ ดังกล่าว ทำให้ผู้นำฝ่ายพลเรือน เห็นสมควรว่าประเทศไทยควรปรับนโยบายต่างประเทศใหม่ให้ยืดหยุ่นกว่าเดิม โดยเฉพาะการปรับความเข้าใจกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อหาทางอยู่ร่วมกันโดยสันติ ดังจะเห็นได้จากถรศนะของ ดร. ธานี คอมมันตร์ ซึ่งแสดงถึงท่าทีที่เป็นมิตรยิ่งขึ้นกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อกลางเดือนพฤษภาคม 1968 ว่า

"ข้าพเจ้าหวังว่าจีนคอมมิวนิสต์จะไม่แยกตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยวจากสังคมนานาชาติอีกต่อไป และจะละทิ้งนโยบายที่ก้าวร้าวเพื่อประเทศต่าง ๆ ในเอเชียจะสามารถทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุสันติภาพ"¹

¹ Address of Thanat Khoman at the Foreign Correspondents Club of Japan, Tokyo, March 17, 1968, Permanent Mission of Thailand to the United Nations, Press Release No. 43, May 17, 1968, p. 4.

ดร. ธนิต ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่งเมื่อปลายเดือนธันวาคม 1968 ว่า

"ประเทศเล็ก ๆ ในเอเชียปรารถนาที่จะสร้างความเข้าใจที่ดีขึ้นกับสันคมมิวนิสต์มากกว่าที่จะต้องการปราบปรามการแทรกซึมและทำลายสงครามกองโจรที่สันคมมิวนิสต์ให้การสนับสนุนอยู่"¹

ส่วนผู้นำฝ่ายทหารไทย เห็นว่า การที่สหรัฐฯ เริ่มเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยหันกลับมาเจรจาเพื่อยุติสงครามแทนที่จะมุ่งเอาชนะ ทำให้ผู้นำทหารไทยคิดว่าจะทำให้เวียดนามเหนืออยู่ในฐานะได้เปรียบในเวียดนามใต้และในลาวและจะทำให้ไทยตกอยู่ในฐานะอันตรายเนื่องจากรัฐบาลไทยให้การสนับสนุนนโยบายของสหรัฐฯ ในสงครามเวียดนามมาตลอด² ซึ่งขณะนั้นมีเจ้าหน้าที่ทหารอเมริกันส่วนใหญ่เป็นทหารอากาศจำนวนมากที่มีหน้าที่ไปทิ้งระเบิดต่อเป้าหมายยุทธศาสตร์ในอินโดจีน ขณะเดียวกันรัฐบาลไทยก็กำลังเตรียมส่งทหารกองพลเสด็จไปยังเวียดนาม นอกจากนี้ยังมีทหารอาสาสมัครรับจ้างของไทยจำนวนมากที่ทำการต่อสู้กับขบวนการปลดปล่อยลาวและเวียดนามเหนือ ดังนั้นผู้นำทหารไทยในขณะนั้นดูเหมือนจะไม่เห็นด้วยกับนโยบายของสหรัฐฯ ในการที่จะเจรจากับเวียดนามเหนือและเวียดนามที่ปารีสเพราะวิตกว่าเมื่อมีการเลือกตั้งรัฐบาลผสมในไม่ช้าจะทำให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ประสพชัยชนะในที่สุด ดังจะเห็นได้จากจอมพลถนอม กิตติขจร ได้กล่าวกับประธานาธิบดีจอห์นสันในเดือนพฤษภาคม 1968 ว่า ภาระหนักสำคัญที่เหลืออยู่คือ "การป้องกันไม่ให้ศัตรูเก็บเกี่ยวชัยชนะที่พวกเขาไม่สามารถจะได้ในสนามรบจากโต๊ะเจรจาได้อย่างสบาย"³

¹Thanat Khoman's Interview given to Mrs. Wortilboer, a representative of KRO Television of Holland, Bangkok, December 16, 1968, Permanent Mission of Thailand to the United Nations, Press Release, No. 3, January 24, 1969, p. 7.

²Charles E. Morrison and Astri Suhrke, Strategies of Survival: The Foreign Policy Dilemmas of Small Asian States, p. 122.

³Ibid. p. 123.

จากสภาพการณ์ดังกล่าวที่ความกระส่ำกระริ้วใจให้กับผู้นำทหารไทยเป็นอย่างมาก คอมพลันอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีฉุกเฉินใน 1 เมษายน 1968 และได้ยื่นประท้วงสหรัฐฯ ว่า สหรัฐฯ ไม่สามารถละถอนทหาร และ/หรือถอนความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจต่อเวียดนามใต้ได้ และละทิ้งประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้อยู่อย่างโดดเดี่ยว รัฐบาลไทยได้เรียกร้องถึงความจำเป็นที่สำคัญทางภูมิศาสตร์ ข้อผูกพันและความเสียสละของไทยในผลประโยชน์ของพันธมิตร และย้ำเตือนให้สหรัฐฯ คำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ เอง¹ แต่ดูเหมือนคำเรียกร้องของไทยจะไม่ได้ได้รับความสนใจจากสหรัฐฯ แต่อย่างใด อันแสดงให้เห็นว่าผู้นำไทยไม่สามารถมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของสหรัฐฯ ได้ และการที่สหรัฐฯ ยุติภารกิจระเบิดในเวียดนามเหนือโดยไม่ปรึกษาผู้นำไทยก็เป็นสัญญาณที่แสดงให้เห็นชัดว่าพันธมิตรที่ใกล้ชิดที่สุดของไทย แทบไม่มีความหมายอะไรต่อนโยบายของสหรัฐฯ

หลังจากนั้นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ก็ปรากฏเป็นความจริงขึ้น เมื่อสหรัฐฯ ได้ประกาศสัทธิณิกสันเมื่อปี 1969 นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในนโยบายของสหรัฐฯ ที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอย่างยิ่ง และส่งผลกระทบต่อบรรดาพันธมิตรของสหรัฐฯ ที่อยู่ในภูมิภาคนี้ด้วย อันหมายความว่า ภายใต้อิทธิพลดังกล่าว สหรัฐฯ ไม่ได้พิจารณาบรรดาพันธมิตรของตน อาทิ ไทยและประเทศอื่น ๆ ว่ามีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อความมั่นคงของสหรัฐฯ อีกต่อไป และความอยู่รอดของบรรดาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะไม่ได้รับการคำนึงถือว่าเป็นผลประโยชน์หลักที่สำคัญยิ่งของสหรัฐฯ² โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของไทย ซึ่งเป็นประเทศพันธมิตรที่ใกล้ชิดที่สุดกับสหรัฐนั้น ภายหลังจากประกาศสัทธิณิกสันได้ 3 วัน ประธานาธิบดีริชาร์ดนิกสัน ก็ได้เดินทางเยือนประเทศไทยเมื่อ 28 กรกฎาคม 1969 เพื่อพบปะหารือกับบรรดาผู้นำไทย พร้อมกับยืนยันพันธระข้อผูกพันที่สหรัฐฯ

¹ Astri Suhrke-Goldstein, "Thailand: Trapped in the Bamboo Image," Australian Outlook Volume. 22 No. 8 (December, 1968), p. 335.

² Ralph N. Clough, East Asia and U.S. Security (Washington, D.C.: The Brookings Institution, 1975), p. 189.

มีต่อไทยด้วย โดยประธานาธิบดีนิกสัน กล่าวว่า "ประชาชนชาวไทยตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญ
ของอิสรภาพของตนเป็นอย่างมาก ซึ่งทำให้ประชาชนชาวไทยเต็มใจที่จะต่อสู้ป้องกันสิ่งดังกล่าว
เพื่อตนเองและเพื่อชาติอื่น ๆ ด้วย นี่จึงเป็นเหตุผลว่าทำไมประเทศไทยจึงรักษาความสัมพันธ์
อย่างพิเศษกับสหรัฐฯ..... ดังนั้นเพื่อรักษาไว้ซึ่งสิ่งที่มีค่าดังกล่าว ข้าพเจ้าขอยืนยันว่า สหรัฐฯ
จะยังคงตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนภายใต้สนธิสัญญาซีโต้ และจะยืนเคียงข้างกับประเทศไทย
ในการต่อสู้กับภัยคุกคามที่จะมีมาจากทั้งภายนอกและภายในประเทศ"¹ และเพื่อย้ำให้ความมั่นใจ
ต่อบรรดาผู้นำไทย นายสปีวโรทีกแอกนิว (Spiro T. Agnew) รองประธานาธิบดีสหรัฐฯ ได้เดิน
ทางเยือนไทยถึงสองครั้งในปี 1970 พร้อมกับย้ำคำมั่นสัญญาของประธานาธิบดีนิกสันที่มีต่อผู้นำไทย
ว่า "จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงในนโยบายของสหรัฐฯ และยังคงจะรักษาข้อผูกมัดของสหรัฐฯ ที่มี
ต่อประเทศไทยและประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้"²

อย่างไรก็ตามการประกาศสัทธิณิกสันพร้อมกับคำมั่นสัญญาของผู้นำสหรัฐฯ ที่มีต่อประเทศไทย
นั้น ไม่ได้ทำให้ความเคลือบแคลงใจและความสงสัยของผู้นำไทย เกี่ยวกับนโยบายของสหรัฐฯ ที่มีต่อ
ไทยและภูมิภาคนี้หมดหายไปแต่อย่างใด การประกาศสัทธิณิกสัน นับว่ามีผลกระทบที่สำคัญต่อนโยบาย
ต่างประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะไทยได้ดำเนินนโยบายที่พึ่งพาสหรัฐฯ ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์
มาตลอด เฉพาะอย่างยิ่งการสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ที่ผู้นำไทยเชื่อว่าจะได้รับการสนับสนุนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน การประกาศสัทธิณิกสันดังกล่าว
ซึ่งหมายถึงการที่สหรัฐฯ จะเริ่มลดบทบาทและเริ่มประกาศถอนทหารของตนออกจากภูมิภาคนี้
ย่อมทำให้ประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย ต้องรับผิดชอบ
ตนเองมากขึ้นและเผชิญกับการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์แต่เพียงลำพัง จึงทำให้ผู้นำไทยมีความสงสัยต่อ
สหรัฐฯ ว่าจะจะเป็นเพื่อนที่ซื่อสัตย์และเชื่อถือได้เหมือนเดิมหรือไม่ แม้สหรัฐฯ จะยังคงยึดมั่นต่อข้อ

¹"President Nixon's Round the World Trip", Department of State Bulletin, vol. 61, No. 1574, 25 August 1969, pp. 154-155. อ้างใน
Ganganath Jha, Foreign Policy of Thailand, pp. 64-65 และ Clark D. Neher,
"Thailand: The Politics of Continuity," Asian Survey Volume X No. 2
(February, 1970), p. 165.

²John K. Emmerson, "Uncertainty in Pacific Asia" The Pacific Community (April 1970), p. 476.

ผูกพันที่ไว้ไว้กับประเทศไทยก็ตาม ความเคลือบแคลงใจของผู้นำไทยนั้นจะเห็นได้จากถ้อยคำของ ดร. ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศไทย ตอนหนึ่งที่ว่า

"... สิ่งหนึ่งที่เป็นปรากฏการณ์ที่ทราบกันดีในแง่ของการสามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างกะทันหัน ได้แก่ บรรยากาศของสหรัฐฯ เพราะบางทีก็ร้อนและบางทีก็เป็นลงอย่างกะทันหัน ครั้นแล้วก็ร้อนอีก บรรยากาศในทางการเมืองของสหรัฐฯ นั้น ไม่เหมือนกับบรรยากาศตามธรรมชาติดังกล่าว ปีหนึ่งพวกเขา ก็ยกย่องหลักการสร้างความปลอดภัยร่วมกันในการโอบล้อมจีน แต่แล้วในปีต่อมาพวกเขาก็บอกว่า นโยบายที่เกี่ยวกับเวียดนามของสหรัฐฯ นั้นผิดศีลธรรมและผิดกฎหมายเช่นนี้เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้... ทำให้ความเชื่อถือในข้อผูกพันระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่ทำกันไว้เป็นที่ชัดเจนนั้นลดลงอย่างแน่นอน..."¹

ดร. ถนัด กล่าวเสริมก่อนหน้านี้ว่า

"ประเทศไทยจะต้องตระหนักว่า ไทยจะต้องไม่คาดหวังว่าสหรัฐฯ จะส่งกำลังทหารไปรบที่ไหนอีก ยกเว้นจะมีการรุกรานโดยเปิดเผยเกิดขึ้น มติมหาชนในสหรัฐฯ นั้นอึดตัวเสียแล้วกับการเข้าแทรกแซงในสงครามแบบนี้ นอกจากนั้นจะไม่เป็นการมองสภาพความเป็นจริง หากมีบุคคลใดคาดหวังว่าประธานาธิบดีคนใหม่ของสหรัฐฯ จะดำเนินนโยบายที่ขัดต่อมติมหาชน... ชาวอเมริกันไม่ต้องการให้รัฐบาลของตนเป็นตำรวจโลกอีกต่อไป"²

¹ Thanat Khoman, Press Release No. 7: February 5, 1971, p. 7; และ No. 21, May 13, 1971, p. 2.

² New York Times, 14 April 1968. อ้างใน Charles E. Morrison and Astri Suhrke Strategies of Survival: The Foreign Policy Dilemmas of Small Asian States, p. 124.

ขณะเดียวกัน ผู้นำไทยก็มองว่าองค์การซีโต้ ซึ่งไทยได้อาศัยเป็นเกราะกำบังคอมมิวนิสต์มาตลอด ก็ไม่สามารถพึ่งพาได้ต่อไป เพราะนับตั้งแต่องค์การดังกล่าวก่อตั้งเมื่อปี 1954 เป็นต้นมา องค์การนี้ก็แสดงให้เห็นผู้นำไทยเห็นแล้วว่าเป็นเสมือนเสือกระดาษที่ไม่สามารถที่จะแสดงบทบาทได้อย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ตั้งไว้ เพราะมีอุปสรรคมากมายทั้งในด้านตัวเงินงาน และสภาพแวดล้อมในด้านความร่วมมือในหมู่ประเทศภาคีสมาชิกที่ยังมีความแตกแยกกันอยู่ ซึ่งทำให้ผู้นำไทยไม่สามารถหวังอะไรจากองค์การนี้ได้มากนัก¹

ดังนั้น เมื่อผู้นำไทยเกิดความไม่แน่ใจในนโยบายของสหรัฐฯ และเริ่มตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของนโยบายดังกล่าวที่มีต่อภูมิภาคนี้ ย่อมทำให้หลักการสร้างความมั่นคงร่วมกันที่ไทยมีกับสหรัฐฯ พลอยสั่นคลอนไป อันส่งผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทยด้วย ผู้นำไทยเลขาอย่างยิงฝ่ายพลเรือนเห็นว่าประเทศไทยควรปรับปรุงนโยบายต่างประเทศเสียใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้นำไทยเริ่มตระหนักต่อไปนี้ ประเทศไทยจะต้องพึ่งตัวเองในการป้องกันประเทศเป็นสิ่งสำคัญ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของ ดร. ถนัด ตอนหนึ่งที่ว่า

"ปัจจุบันสหรัฐฯ กำลังทบทวนข้อผูกพันของตนที่มีต่อประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ขณะเดียวกันเรา (ไทย) ก็จำเป็นต้องทบทวนข้อผูกพันของไทยต่อประเทศภายนอกด้วย² ... ดังนั้นสิ่งสำคัญ "เราต้องพึ่งตนเอง"³ ... และ "เป็นการที่ไม่สมควรที่ไทยจะฝากชะตาไว้กับประเทศอื่น"⁴

¹ เอลิมชัย มิว เรืองนนท์ และ ตันย ทองใหญ่, นโยบายต่างประเทศไทย (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2524), หน้า 244.

² Yuan-Li Wu, The Strategic Land Ridge Peking's Relations with Thailand Malaysia Singapore and Indonesia, p. 19.

³ Clark D. Neher, "Thailand: The Politics of Continuity," p. 165.

⁴ Thanat Khoman, "New Pattern of Relations," Saranrom pp. 3-4.

ดังนั้นเมื่อผู้นำไทยเห็นสมควรที่จะทิ้งตนเองเป็นสำคัญแล้วจึงได้เริ่มปรับนโยบายต่างประเทศเสียใหม่ คือ เริ่มเจรจากับสหรัฐฯ เกี่ยวกับการลดกาสิโนสหรัฐฯ ที่ขณะนั้นมีอยู่ในประเทศไทยประมาณ 48,000 คนออกจากประเทศไทยโดยทั้งสองฝ่ายได้มีการประชุมเจรจากันเป็นครั้งแรกที่กรุงเทพฯ เมื่อเดือนสิงหาคม 1969 ดร. ถนัด คอมันตร์ ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในตอนหนึ่งว่า

"เราไม่มีความตั้งใจที่จะขับไล่นักพนันสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยแต่เพื่อยืนยันถึงนโยบายที่ต้องพึ่งพาองค์กาสิโนของตนเอง เฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของกาสิโน... และเพื่อแสดงถึงความจริงจังในการทิ้งตนเอง เราได้ปรึกษากันที่จะโยกย้ายกาสิโนหรือถอนทหารให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในสงครามเวียดนาม... แต่เราไม่ปรารถนาที่จะถอนทหารอเมริกันไปอย่างเร่งด่วน"¹

ขณะเดียวกันทั้งสองฝ่ายจึงได้ออกคำแถลงร่วม มีใจความสำคัญว่า

"การลดกาสิโนสหรัฐฯ จะคงอยู่ในประเทศไทยต่อไปอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของสงครามในเวียดนามและความมั่นคงของบริเวณแถบนี้ ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่า ความมุ่งหมายของการเจรจานี้ก็เพื่อลดกาสิโนสหรัฐฯ โดยยึดหลักการดังกล่าวข้างต้น โดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อความมั่นคงของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้"²

ในเรื่องการลดกาสิโนสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย ดร. ถนัด เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงนโยบายของไทยในส่วนนี้ เพราะ ดร. ถนัด ได้เห็นบทเรียนถึงความล้มเหลวของนโยบายสหรัฐฯ ที่มีต่อภูมิภาคนี้ เฉพาะอย่างยิ่งความล้มเหลวของสหรัฐฯ ในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม และไม่ต้องทำให้ไทยมีสภาพเดียวกับเวียดนาม ดังจะเห็นได้จากทรรศนะส่วนหนึ่งของ ดร. ถนัด ว่า

¹ Astri Suhrki, "Smaller-Nation Diplomacy: Thailand's Current Dilemmas," Asian Survey Volume XI No. 5 (May 1971), p. 431.

² สารประชาชน (12 สิงหาคม 2512), หน้า 2.

"...เราสัญญาว่า เราจะไม่ขอร้องให้ทหารอเมริกันเข้ามาเสี่ยงภัยเพื่อปกป้องความ
เป็นเอกราชให้แก่ไทยจากสงครามการบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ในประเทศ เป็นอัน
ขาดและเราจะไม่ยอมให้ประเทศไทยเป็นเหมือนเวียดนามแหล่งที่ล่องหนอีกด้วย"¹

ดร. ธานี กล่าวสรุปว่า

"...บทเรียนจากสงครามเวียดนามเป็นการแสดงให้เห็นชัดว่ามหาอำนาจภายนอกไม่
สามารถที่จะเข้าไปจัดการแก้ปัญหาสงครามการบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ..."²

พรรคคณะของ ดร. ธานี จะได้รับความเห็นพ้องจากบรรดานักการเมืองบางคน เช่น
ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งได้กล่าวว่า

"ประเทศไทยได้ให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการตั้งฐานทัพที่นั่นและก็เป็นเหตุผลเพียง
พอสำหรับเวียดนามเหนือที่จะตอบโต้แก้แค้นได้ ซึ่งการคงฐานทัพสหรัฐฯ ไว้จะเป็นสิ่ง
ที่เป็นอันตรายต่อประเทศไทยมาก การผูกพันกับค่ายตะวันตกทำให้ไทยเปราะบางต่อการ
ถูกโจมตีจากค่ายคอมมิวนิสต์ได้..."³

¹Thanat Khoman's Statement to member of Foreign Correspondents Club, PMTUN, Press Release No. 59, 5 September 1969. Clark D. Neher, "Thailand: The Politics of Continuity," pp. 165-166. John K. Emmerson, "Uncertainty in Pacific Asia" The Pacific Community (April 1970), p. 476. และ Yuan-Li Wu The Strategic Land Ridge Peking's Relations with Thailand Malaysia Singapore and Indonesia, pp. 18-19.

²Astri Suhrki, "Smaller-Nation Diplomacy: Thailand's Current Dilemmas," Asian Survey Volume XI No. 5 (May 1971), p. 431.

³Quoted by Frances Starnes, "Thailand: A Natural Target," Far Eastern Economic Review, Vol. 61 No. 37, (12 September 1968), pp. 506-507.

หลังจากนั้นเมื่อเดือนกันยายน 1970 ก็ได้มีการลดกำลังทหารสหรัฐฯ ครั้งแรกจำนวน 6,000 คนและอีกจำนวน 9,800 คนในปี 1971 ออกจากประเทศไทย อย่างไรก็ตาม แม้บรรดาผู้นำไทยจะตระหนักถึงการพึ่งตัวเองเป็นหลักการสำคัญก็ตาม แต่ผู้นำไทยยังรู้สึกว่าต้องมีความจำเป็นที่จะให้สหรัฐฯ ดำเนินการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางทหารแก่รัฐบาลไทยต่อไป ดังปรากฏในรายงานของนายวิลเลียม พี. รอเจอร์ส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ว่าด้วยนโยบายต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทยตอนหนึ่งว่า

"ในโอกาสที่ประธานาธิบดีนิกสันและรองประธานาธิบดีแอกนิวิตต์เดินทางเยือนไทยเมื่อปี 1969 และปี 1970 นั้น รัฐบาลไทยได้ชี้แจงให้ทราบว่า สนับสนุนหลักการนิกันและตั้งใจจะต่อสู้ปราบปรามการกระทำของผู้อพยพย้ายถิ่น โดยไม่ขอร้องให้กองกำลังจากสหรัฐฯ เข้าไปช่วย แต่ยังคงประสงค์ให้สหรัฐฯ ดำเนินการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางทหารแก่รัฐบาลไทยต่อไป"¹

ในทรรศนะของ ดร. ถนัด การรักษาความช่วยเหลือในแง่นี้ประกอบกับการร่วมมือในส่วนภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำลังเติบโตขึ้น จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ประเทศในภูมิภาคนี้รวมทั้งประเทศไทย สามารถอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศคอมมิวนิสต์ในเอเชียภายหลังจากสหรัฐฯ จะถอนตัวออกจากภูมิภาคนี้ในอนาคตข้างหน้า²

ความเคลื่อนไหวที่จะปรับนโยบายต่างประเทศไทยให้สอดคล้องกับสภาพการเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปภายหลังจากการประกาศสิทธินิกันเมื่อปี 1969 ไม่เพียงแต่การทบทวนบทบาทของไทยในความร่วมมือกับสหรัฐฯ มาแต่ในอดีตเท่านั้น สิ่งหนึ่งที่ผู้นำฝ่ายพลเรือนไทยตระหนัก เล่มอว่า ประเทศไทยไม่สามารถจะนิ่งเฉยต่อสภาวะแวดล้อมภายนอกประเทศในภูมิภาคที่กำลังเปลี่ยนแปลงอยู่ในขณะนั้น คือต้องปรับนโยบายของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากในอดีตไทยได้ให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีนนั่นเอง การประกาศถอนตัวของสหรัฐฯ ออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

¹ สารประชาชน ปีที่ 8 (20 มิถุนายน 2514), หน้า 31.

² Charles E. Morrison and Astri Suhrke, Strategies of Survival: The Foreign Policy Dilemmas of small Asian States, p. 125.

และทิ้งภาระให้ประเทศพันธมิตรที่อยู่ในภูมิภาคนี้ต้องรับผิดชอบตนเองในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ แต่เพียงลำพัง ในขณะที่สหรัฐฯ ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำในการต่อต้านคอมมิวนิสต์กำลังเริ่มจะถอนตัวออกไป จึงเป็นนโยบายที่ไม่เหมาะสมยิ่ง ดังนั้น ผู้นำไทยจึงเห็นว่า ต้องมีการปรับนโยบายต่างประเทศเสียใหม่ ก็คือ การดำเนินนโยบายที่ยืดหยุ่นมากขึ้นกว่าเดิม โดยการเริ่มปรับนโยบายเข้าหาสาธารณรัฐประชาชนจีน

ความพยายามในการที่จะปรับความเข้าใจกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เริ่มต้นอีกครั้ง เมื่อต้นปี 1969 โดย ดร. ถนัด ไตแกลงต่อที่ประชุมหนังสือพิมพ์ที่กรุงโตเกียว เกี่ยวกับการปรับความเข้าใจกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 1969 ว่า

"เพื่อที่จะแสดงว่าประเทศไทยไม่ได้ต่อต้านคอมมิวนิสต์และต่อต้านจีน เราก็พร้อมจะเจรจา "อย่างจริงจัง" กับปักกิ่ง เพื่อที่จะสถาปนาการอยู่ร่วมกันโดยสันติ"¹

ดร. ถนัด กล่าวเพิ่มเติมว่า

"ดังนั้นข้าพเจ้าจึงเต็มใจที่จะหุบปะเจรจากับตัวแทนของปักกิ่งในสถานที่ไหน และ เวลาใดก็ได้ หากว่าการหุบปะเจรจากันดังกล่าว จะช่วยนำมาซึ่งสันติภาพในเอเชีย และเป็นสิ่งจำเป็นที่จะดึงจีนให้ออกมาจากความโดดเดี่ยว เพื่อจีนจะได้กลายเป็นสมาชิกประเทศหนึ่งของชุมชนเอเชีย"²

แนวความคิดของผู้นำพลเรือนไทยในการปรับความเข้าใจกับจีนคอมมิวนิสต์เพื่อแสวงหาช่องทางที่จะติดต่อสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศได้มีการนำความคิดดังกล่าวไปเล่นต่อที่ประชุมรัฐสภาไทย เมื่อ 25 มีนาคม 1969³ โดย ดร. ถนัด ไตแกลงให้เห็นถึงผลดีในการปรับความเข้าใจกับจีนคอมมิวนิสต์ว่า

¹Foreign Minister Thanat Khoman's statement at a press conference in Tokyo, 26 February 1969. อ้างใน R. K. Jain, China and Thailand 1949-1983, p. 155. และ J.L.S. Girling, "Thailand's New Course," Pacific Affairs Vol. XII No. 3 (Fall 1969), pp. 346-350.

²Tanat Khoman's statement in a television interview, 2 March 1969. อ้างใน R.K. Jain, China and Thailand 1949-1983, p. 155.

³Bangkok Post, March 25, 1969.

"ในปัจจุบัน เราต้องต่อสู้กับการบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ภายในประเทศด้วยตัวของเรา
ดังนั้นเพื่อแสดงถึงความปรารถนาของเราในสันติภาพ เราต้องมีการรุกทางการทูต"

"และหากการเจรจามาซึ่งสันติภาพและความมั่นคงแล้ว เงินที่นำไปใช้ในการปราบ
ปรามคอมมิวนิสต์ในประเทศก็สามารถที่จะนำไปใช้สร้างโรงเรียนและโรงพยาบาล
แทน อย่างไรก็ตามข้อเสนอที่จะให้มีการเจรจากับปักกิ่ง จะไม่ได้หมายความว่าเรา
จะผ่อนคลายในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในประเทศแต่อย่างใด"¹

ดร. ทัศนกุลกล่าวต่อไปว่า ตนกำลังเตรียมการที่จะส่งคณะผู้แทนไทยไปเยือนจีน ซึ่ง
ประกอบด้วย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์
สยามรัฐและนายแก้ว นรภาพพัฒน์ นักการเมืองที่นิยมลัทธิสังคมนิยม เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับ
จีนอีกด้วย²

¹Thanat Khoman's Interview and speeches, February 10 and 26, March 12, 19, and 25, 1969. อ้างใน J.L.S. Girling, "Thailand's New Course," pp. 348-349. และ Yuan-Li Wu, The Strategic Land Ridge Peking's Relations with Thailand Malaysia Singapore and Indonesia, pp. 19-20.

²J.L.S. Girling, *Ibid.*, p. 348.

ทำที่ดังกล่าวของ ดร. ฅมด นบว่่าเป็นความพยายามไม่เพียงแต่จะ เล่นอแค่แนวความคิดที่จะปรับความเข้าใจกับจีนคอมมิวนิสต์เท่านั้น หากแต่พยายามที่จะให้เกิดผลในทางปฏิบัติอีกด้วย โดยการ เล่นอที่จะส่งตัวแทนของไทยไปติดกับจีนคอมมิวนิสต์ดังกล่าว¹

ภายหลังจากสหรัฐฯ ได้ประกาศสัทธิณิสันโดยเริ่มจะลดกำลังทหารของตนออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ไม่นาน ผู้นำไทยก็เริ่มตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของการเมืองระหว่างประเทศ เมื่อสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้หันมาดำเนินนโยบายที่จะผ่อนคลาความตึงเครียดระหว่างกันโดยสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เชิญทีมป้องกันสหรัฐฯ ไปแข่งขันเชื่อมมิตรภาพเมื่อเดือนเมษายน 1971 ส่วนสหรัฐฯ ได้ผ่อนคลาใน เรื่องการค้าและการห้าม

¹อย่างไรก็ตามแมตดร. ฅมดจะแสดงท่าทีที่จะปรับความเข้าใจกับจีนคอมมิวนิสต์ แต่ปรากฏว่าทำที่ดังกล่าวของผู้นำไทยไม่ได้รับการตอบสนองจากประเทศดังกล่าวแต่อย่างใด โปรดดูใน Charles E. Morrison and Astri Suhrke, Strategies of Survival: The Foreign Policy Dilemmas of Small Asian States, pp. 124-125, 132-133. Ganganath Jha, Foreign Policy of Thailand, pp. 70-90. และ Bangkok World, July 1, 1969. นอกจากนี้เป็นที่สังเกตว่า ผู้นำไทยมีการปรับนโยบายที่มีความยืดหยุ่นขึ้นไม่เฉพาะแต่กับจีนคอมมิวนิสต์เท่านั้น แต่ยังพยายามปรับความสัมพันธ์กับเวียดนามเหนือในปี 1970-1971 เกี่ยวกับเรื่องการค้าผู้อพยพชาวเวียดนามกลับประเทศ รวมทั้งการอยู่ร่วมกันโดยสันติระหว่างประเทศทั้งสอง ตลอดจนการพยายามติดต่อด้านการค้ากับสหภาพโซเวียตในปี 1970 อีกด้วย โปรดศึกษาเพิ่มเติมจาก Liang Chi Shad, Thailand's Foreign Policy: An Analysis of its Evolution Since World War 2 (Institute of Humanities and Social Sciences, Singapore: Nanyang University Press, 1977), p. 10. Charles E. Morrison and Astri Suhrke, Strategies of Survival: The Foreign Policy Dilemmas of Small Asian States, pp. 124-139. Ganganath Jha, Foreign Policy of Thailand, pp. 70-90. และ Clark D. Neher, "Thailand: Toward Fundamental Change," Asian Survey Volume XI No. 2 (February, 1971), pp. 131-138.

ชาวอเมริกันเดินทางไปสาธารณรัฐประชาชนจีน ตลอดจนท่าทีของประธานาธิบดีนิกสันที่ต้องการจะไปเยือนปักกิ่ง ในเรื่องดังกล่าว ดร. ฌนิต คอมันตร์ ให้สัมภาษณ์เมื่อเดือนพฤษภาคม 1971 เกี่ยวกับท่าทีของทั้งสองประเทศว่า

"ประเทศไทยไม่ประหลาดใจแต่ประการใดที่จีนและสหรัฐฯ ตำาเนินนโยบายผ่อนปรนเข้าหากัน อันที่จริงผู้นำของประเทศในกลุ่มเอเชียอาคเนย์ ได้อภิปรายปัญหานี้กันตั้งแต่ตอนปลายปีที่แล้ว (1970) หรือก่อนหน้านั้นอีกด้วยซ้ำไป"¹

นอกจากนั้น ดร. ฌนิต ยังเห็นว่า ท่าทีของสหรัฐฯ ในการปรับความสัมพันธ์ผ่อนคลายความตึงเครียดกับสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยประธานาธิบดีนิกสันจะไปเยือนปักกิ่งนั้น จะต้องส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างยิ่ง ดังจะเห็นคำให้สัมภาษณ์ของดร. ฌนิตภายหลังจากการไปร่วมประชุมคณะมนตรีเอเชียและแปซิฟิกที่กรุงมนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อ 19 กรกฎาคม 1971 ว่า

"ในการประชุมคณะมนตรีเอเชียและแปซิฟิกครั้งนี้ได้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอันเป็นการตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงที่เกิดขึ้นและผันแปรไปอย่างรวดเร็ว เฉพาะอย่างยิ่งการที่ประธานาธิบดีนิกสันจะเดินทางไปเยือนปักกิ่ง... และสำหรับปัญหาข้อนี้มีความเห็นว่า การตัดสินใจของสหรัฐฯ ในเรื่องนี้ เป็นการตัดสินใจที่มีความสำคัญมาก ทั้งต่อสหรัฐฯ เองและต่อประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย รวมทั้งประเทศไทย และว่าเหตุการณ์ที่ผันแปรไปอย่างรวดเร็วนี้ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย รวมทั้งประเทศไทยอยู่ในฐานะหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ของภูมิภาคนี้ สำหรับประเทศไทยก็เป็นฐานะที่ล่อแหลมและมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดที่เราจะต้องใช้ความระมัดระวังที่สุด"²

¹ สัมภาษณ์ อ่องสุริรักษ์, นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนและผลกระทบต่อประเทศไทย, หน้า 123.

² สารประชาชน ปีที่ 8 (1 สิงหาคม 2514), หน้า 6-7.

จากคำให้สัมภาษณ์ของ ดร. ทัศนัย คอมนันท์ ทำให้ทราบว่าผู้นำไทยได้ตระหนักถึงท่าทีของสหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไปอันส่งผลกระทบต่อนโยบายของประเทศไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ในเอเชียและต่อประเทศไทยด้วย และเมื่อตระหนักถึงสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป ดร. ทัศนัย จึงได้ประกาศว่า "ประเทศไทยจะไม่อยู่นิ่งเฉย"¹ ขณะที่ประเทศตกอยู่ในภาวะของการเปลี่ยนแปลงของการเมืองโลก ประเทศไทยได้พิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ 4 ประการแล้วคือ

- (1) เข้าด้วยกันกับกลุ่มประเทศสังคมนิยม
- (2) ไม่เข้ากับฝ่ายใดเลย
- (3) เข้าด้วยกันกับสหรัฐฯ เพียงประเทศเดียว
- (4) ดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับทุกประเทศ รัฐบาลไทยได้ตัดสินใจใช้นโยบายหลังสุด²

เฉพาะอย่างยิ่งการปรับนโยบายต่อจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งในเรื่องนี้ ดร. ทัศนัย ได้ให้สัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ถึงเหตุผลความจำเป็นของไทยในการติดต่อกับประเทศดังกล่าวเมื่อ 19 พฤษภาคม 1971 ว่า

"การปรับนโยบายดังกล่าวก็เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก เพื่อที่จะป้องกันประเทศไทยให้พ้นจากอันตรายที่อยู่รอบด้าน" โดย "การติดต่อกับจีนคอมมิวนิสต์จะช่วยลดความตึงเครียดระหว่างกันและยุติการสู้รบในเอเชีย"³

ดร. ทัศนัย กล่าวเสริมถึงเหตุผลดังกล่าว ภายหลังจากพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศอีกว่า

¹ Thanat Khoman, Press Release, No. 7, February 5, 1971, p. 7

และ May 13, 1971, p. 2.

² Ibid.

³ Bangkok Post, June 3, 1971

"ปัจจุบันเราต้องอาศัยอยู่ในโลกที่มีหลายศูนย์กลาง ดังนั้น เราไม่สามารถละเลยหรือ
 ให้ความสำคัญต่อศูนย์กลางของอำนาจต่าง ๆ ได้ หากเราจะอาศัยอยู่ในเอเชีย ไม่ว่าจะ
 เป็นสหรัฐฯ สหภาพโซเวียต ยุโรปตะวันตก หรือญี่ปุ่น และที่สำคัญคือสาธารณรัฐ
 ประชาชนจีน... ดร. ถนัดกล่าวต่อไปว่า "นี่เป็นเหตุที่ว่าทำไมข้าพเจ้าจึงตำหนิ
 รัฐบาลที่ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในขณะนั้นว่ามีความล่าช้าและไม่สนใจที่จะ เข้าจัดการแก้ไข
 ปัญหาดังกล่าว ข้าพเจ้า เชื่อว่าผลประโยชน์ของประเทศไทยอย่างน้อยที่สุดในขณะที่
 ก็คือการปรับความเข้าใจกับสาธารณรัฐประชาชนจีน แม้ว่าบางทีไม่จำเป็นที่จะต้อง
 ให้ถึงขั้นมีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันอย่างเต็มที่ก็ตาม"¹

แนวความคิดของ ดร. ถนัด ในการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้รับการสนับสนุน
 จาก ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ซึ่งได้กล่าวคำปราศรัยที่สโมสรผู้สื่อข่าวว่า

"ในฐานะประเทศเล็กๆ เช่น ไทย จะต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงทางการทูตของโลก
 ...รัฐบาลไทยควรทบทวนพิจารณานโยบายของรัฐบาลที่มีต่อบกกั"²

หลังจากนั้นไม่นาน ดร. ถนัด เห็นว่า ประเทศไทยควรจำเป็นที่จะรุกทางการทูตต่อ
 สาธารณรัฐประชาชนจีนให้เร็วยิ่งขึ้น โดยการปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน และพิจารณาหาทางเปิด
 ความสัมพันธ์ทางการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งในเรื่องดังกล่าว ดร. ถนัด เห็นว่า
 ประเทศไทยควรจะแยกปัญหาการค้าออกจากปัญหาการเมือง และเห็นว่าแม้จะมีการค้าหรือไม่มี
 การค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็มีการลักลอบนำสินค้าจากประเทศดังกล่าวเข้ามาในประเทศไทย
 อยู่แล้ว บางครั้งก็จับได้มีมูลค่านับล้าน ๆ บาท ฉะนั้น ดร. ถนัด จึงเห็นว่า การที่จะเปิด

¹ Interview of Thanat Khoman, Former Foreign Minister of Thailand, during the conference on "Trends in Thailand," 1973. อ้างใน J.R. Jain, China and Thailand 1949-1983, pp. 92-93.

² Bangkok Post, June 3, 1971. และ The Nation, October 27, 1971.

การค้าเป็นปกติกับสาธารณรัฐประชาชนจีนจะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก¹ กลับจะเป็นผลดีในแง่เมื่อมีความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างกันแล้วก็จะทำให้มีความใกล้ชิดและเข้าใจซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น อันจะพัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์ในด้านอื่น ๆ ด้วย

ดร. ถนัด กล่าวในเรื่องการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกว่า "เราสามารถทำการค้ากับจีนคอมมิวนิสต์ได้ทุกเวลา เราสามารถยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับ 53 ได้ทุกเมื่อเช่นกัน"² หลังจากนั้น ดร. ถนัด ก็ประกาศว่าตนได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีให้เริ่มต้นเจรจากับปักกิ่งในระดับเอกอัครราชทูตได้³

อย่างไรก็ตาม การที่ ดร. ถนัด ผู้นำพลเรือนไทย ได้แสดงท่าทีในการเปิดความสัมพันธ์และปรับความเข้าใจกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเร็วเกินไป ได้นำความไม่พอใจและได้รับการคัดค้านจากผู้นำฝ่ายทหาร ในเรื่องดังกล่าว พลเอกประภาส จารุเสถียร ได้กล่าวเตือน ดร. ถนัด ว่า นายพลเจินอี รัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศของจีน ยังคงไม่ยกเลิกคำประกาศที่จะทำสงครามปลดแอกประเทศไทย⁴ รวมทั้งเห็นว่า จีนยังคงให้การสนับสนุนต่อขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย และการสนับสนุนที่จะให้มีการรับรองทางการทูตหรือมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับปักกิ่งอย่างรวดเร็วทันที่นั้น เป็นสิ่งที่น่าตระหนกตกใจและเป็นสิ่งไม่เหมาะสมยิ่ง⁵ ดังนั้น ผู้นำฝ่ายทหารจึงเห็นว่าควรจะรักษาสถานภาพเดิมในความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ไว้ หรือถ้ามีการเปลี่ยนแปลงบ้างก็ต้องดำเนินไปอย่างช้า ๆ และระมัดระวัง โดยต้องดำเนินการนโยบาย "รอดูไปก่อน" ดังจะเห็นได้จากทรรศนะส่วนหนึ่งของจอมพลถนอม กิตติขจร ว่า

¹ ถนัด คอมันตร์, "ปัญหาการค้ากับกลุ่มคอมมิวนิสต์," ประมวลคำปราศรัย สำนั และคำขวัญของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ 10 ธันวาคม 2513 - เมษายน 2514 (กรุงเทพฯ: กระทรวงการต่างประเทศ, 2514), หน้า 16-28.

² The Nation, November 4, 1971.

³ Bangkok Post, May 15, November 11, 13, 1971.

⁴ Bangkok Post, November 11, 1971.

⁵ Ibid.

"การเมืองของโลกในปัจจุบัน โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตาม
ความจำเป็นของสถานการณ์ ทำให้เราต้องเฝ้าดูด้วยความระมัดระวัง... เราจะต้อง
ศึกษาลสถานการณ์ ดูท่าทีไปก่อน จะยังไม่สัมผัสมาตกลงใจทำอะไร... เพราะยังมี
เวลา"¹

สำหรับพลตำรวจตรีสง่า กิตติขจร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศ ก็มี
ความเห็นในทำนองเดียวกันว่า ไทยไม่จำเป็นต้องติดต่อกับจีนคอมมิวนิสต์ในขณะนั้นและไทยควร
ดำเนินนโยบายอย่างรอบคอบต่อสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป โดยกล่าวว่า

"ปัญหาที่เผชิญอยู่ที่ก่อให้เกิดสถานการณ์อันเลวร้ายในอาณาบริเวณนี้ของโลกนั้นไม่ใช่
ปัญหาระหว่างไทยกับจีน แต่เป็นปัญหาระหว่างจีนกับสหรัฐฯ เพราะฉะนั้นการติดต่อ
ควรจะเกิดขึ้นกับคู่กรณีเสียก่อน ประเทศไทยเป็นเพียงผลพลอยได้พลอยเสียเท่านั้น
ถ้าคู่กรณีทำการติดต่อกันเรียบร้อยแล้ว ผลดีนั้นก็คงจะสะท้อนมาถึงประเทศไทยเอง
สำหรับประเทศไทยก็ต้องเตรียมรับสถานการณ์ในโอกาสต่อไป เมื่อทุกฝ่ายที่เป็นมหา-
อำนาจทำการติดต่อกันในทางใดทางหนึ่งแล้ว เราจะวางตัวและวางท่าทีเพื่อความ
ปลอดภัยและความมั่นคงของเรา โดยจะต้องเฝ้าดูเหตุการณ์ที่จะผันแปรไปด้วยความ
รอบคอบ ซึ่งทั้งหมดนี้หมายความว่าประเทศไทยยังจะไม่มี การติดต่อกับจีนคอมมิวนิสต์
โดยตรงเนื่องจากยังไม่มีความจำเป็นในขณะนี้เท่าใดนัก เพราะเหตุที่เราเป็น
ประเทศเล็ก การติดต่ออันนี้ควรจะทำระหว่างประเทศใหญ่เสียก่อน การติดต่อ
ระหว่างสหรัฐฯ กับปักกิ่งรวมทั้งสหภาพโซเวียตด้วยเป็นการติดต่อที่สำคัญมาก ถ้า
เหตุการณ์ไม่ได้ผ่านความตกลงระหว่างมหาอำนาจต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว ถึงแม้เราจะ
ไปเปิดการติดต่อกับจีนคอมมิวนิสต์โดยตรง ก็ไม่มีประโยชน์อะไรต่อสถานการณ์เท่าใด
นัก เพราะจีนคอมมิวนิสต์คงจะไม่สนใจประเทศไทย เพราะเป็นประเทศเล็ก"²

¹ สารประชาชน ปีที่ 8 ฉบับที่ 371 (8 สิงหาคม 2514), หน้า 4 และปีที่ 9
(มกราคม-มีนาคม 2515), หน้า 2.

² สารประชาชน ปีที่ 8 (1 สิงหาคม 2514), หน้า 6-7.

ในที่สุดความขัดแย้งทางด้านความคิดเห็นระหว่างผู้นำพลเรือนกับผู้นำทหาร ส่งผลให้ ดร. ถนัด ต้องพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ภายหลังจากจอมพลถนอม กิตติขจร ผู้นำฝ่ายทหารได้รัฐประหารตนเองและประกาศยุบสภาเมื่อ 17 พฤศจิกายน 1971 และจอมพลถนอมเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ เสียเอง ข้อขัดแย้งระหว่างทั้งสองฝ่ายมีอยู่หลายประการด้วยกัน แต่ข้อขัดแย้งที่สำคัญนั้นเกี่ยวกับปัญหาความสัมพันธ์ของไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในอนาคต¹ ในเรื่องดังกล่าวพวกผู้นำทหารยินดีที่จะให้เปิดความสัมพันธ์อย่างจำกัดกับจีน แต่เชื่อว่าการพัฒนาความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์นั้นควรจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดจากรัฐบาล และวิตกว่าความกดดันภายในประเทศที่ต้องการให้มีการปรับปรุงความสัมพันธ์กับจีนจะทำให้ขีดความสามารถของไทยในการต่อรองกับจีนลดลงอันมีผลทำให้ไทยเสียโอกาสที่จะได้จากการต่อรองที่สมควรกับจีน นอกจากนี้ผู้นำทหารรู้สึกไม่พอใจต่อการที่ ดร. ถนัด เปิดเผยท่าทีต่อจีนเร็วเกินไป ซึ่งกังวลว่าจะทำให้กระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ที่ยังมีความสำคัญอยู่ กับทั้งวิตกว่าอาจจะทำให้เกิดความวุ่นวายในหมู่ชาวจีนในประเทศไทยด้วย ดังจะเห็นได้จากคำสั่งของจอมพลประภาส จารุเสถียร ที่สั่งให้กระทรวงกลาโหมคอยสืบตาดูกิจกรรมของชาวจีนในไทยหลังจากรับจีนคอมมิวนิสต์เข้าองค์การสหประชาชาติ²

ภายหลังจากการปฏิบัติ คณะปฏิวัติภายใต้การนำของจอมพลถนอม กิตติขจร ได้เข้าถึงแนวนโยบายต่างประเทศที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกครั้งหนึ่งว่าจะต้องดำเนินไปอย่างไร รอบคอบระมัดระวัง โดยรัฐบาลไทยยังคงจะใช้นโยบายรอดูไปก่อนกับสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยจอมพลถนอม กิตติขจร กล่าวไว้ว่า "เราต้องดูไปก่อน ไม่ใช่จะทำอะไรโดยผลิผลาม... เราต้องดูก่อนว่า เขาจะแสดงออกมาอย่างไร"³

¹ Astri Suhrke and Charles E. Morrison, "Thailand-Yet Another Coup," World Today 28(March 1972), pp. 117-123.

² Charles E. Morrison and Astri Suhrke, Strategies of Survival: the Foreign Policy Dilemmas of Small Asian States, pp. 126-127.

³ วรรณไว พรีนทัย, โจวเอินไหล ผู้ปลุกไมตรีไทย-จีน, หน้า 129.

ขณะเดียวกันเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองระหว่างประเทศก็เริ่มปรากฏขึ้นเมื่อประธานาธิบดีนิกสันแห่งสหรัฐฯ ได้เดินทางเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 1972 เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างกัน การเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนในครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญยิ่งในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อนโยบายต่างประเทศของไทยที่ดำเนินนโยบายร่วมกับสหรัฐฯ ในการต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีนมาตลอด ดังจะเห็นได้จากการที่ ดร. ถนัด คอมันตร์ ได้แสดงทรรศนะก่อนที่ประธานาธิบดีนิกสันจะไปเยือนปักกิ่งเพียงเล็กน้อยเกี่ยวกับผลกระทบที่บรรดาประเทศพันธมิตรในเอเชียรวมทั้งประเทศไทยจะได้รับจากการปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า

"...การที่ประธานาธิบดีนิกสันกำลังจะเดินทางไปเยือนปักกิ่งนั้น ได้มีผลกระทบต่อชีวิตชาวเอเชียและประเทศเล็ก ๆ ทั้งหมด การพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งของมหาอำนาจได้ทำให้ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ต้องปรับนโยบายตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้..."¹

ทรรศนะของ ดร. ถนัด คอมันตร์ ก็ปรากฏเป็นความจริงขึ้นเมื่อผู้นำทหารไทย ได้มีความเคลื่อนไหวที่ต้องการจะติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ภายหลังจากการเยือนปักกิ่งของประธานาธิบดีนิกสัน โดยได้ส่งตัวแทนไปติดต่อกับขงจื่อควาง เอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เมื่อ 12-18 สิงหาคม 1972 เกี่ยวกับท่าทีของผู้นำไทยที่จะส่งคณะปิงปองไทย เดินทางไปแข่งขันที่สาธารณรัฐประชาชนจีน และทางสาธารณรัฐประชาชนจีนก็สนองตอบยินดีต้อนรับคณะปิงปองไทย โดยต่อมา สาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้เชิญมายังประเทศไทย ให้ส่งทีมปิงปองเข้าร่วมการแข่งขันชิงชนะเลิศแห่งเอเชีย เมื่อเดือนกันยายน 1972 ที่กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน นับเป็นการแสดงท่าทีเปิดเผยเป็นครั้งแรกที่มีต่อรัฐบาลไทย และเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญยิ่งในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงได้

¹Speech by Thanat Khoman, Special Envoy of the National Executive Council, after the signing of the Kuala Lumpur Declaration of the Asean, 27 November 1971. อ้างใน R. K.Jain, China and Thailand 1949-1983, p. 185.

อนุญาตให้สมาคมเทนนิสแห่งประเทศไทยเข้าร่วมแข่งขันได้¹ พลเอกประภาส แถลงว่า
ทีมบิงปองจะได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมแข่งขันในครั้งนี พร้อมกับจะเชิญทีมบิงปองจากสาธารณรัฐ
ประชาชนจีนมาเยือนเป็นการตอบแทนด้วย²

ท่าทีของบรรดาผู้นำทหารไทยนับได้ว่าเป็นความเคลื่อนไหวที่น่าสนใจและวิพากษ์วิจารณ์
กันอย่างกว้างขวาง เพราะประเทศไทยกับจีนคอมมิวนิสต์นั้นไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน
ถึงแม้ขณะนั้นจีนคอมมิวนิสต์จะได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติแล้วก็ตาม แต่ผู้นำทหาร
เชื่อว่าจีนคอมมิวนิสต์ยังไม่ได้หยุดยั้งความคิดในการรุกรานและขยายอิทธิพลเข้าครอบงำ
ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์แต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม จอมพลถนอม กิตติขจร ก็ได้ชี้แจงว่า
การส่งคณะบิงปองไทยเดินทางไปครั้งนี้ เป็นเรื่องของภารกิจกีฬา แต่ก็ยอมรับว่า การส่งนายประสิทธิ์
กาญจนวัฒน์ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของทางราชการและคนสำคัญของคณะปฏิวัติร่วมเดินทางไป
ด้วย ก็เพื่อหยั่งท่าทีของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีต่อไทย³ และเพื่อต้องการศึกษาหาช่องทาง
ที่จะเปิดการค้ากับจีนคอมมิวนิสต์ในอนาคต⁴

ในโอกาสที่เยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนในครั้งนี นายประสิทธิ์ได้เข้าพบปะสนทนากับ
นายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลด้วย และภายหลังที่เดินทางกลับจากประเทศดังกล่าว นายประสิทธิ์
ได้ให้สัมภาษณ์ต่อผู้สื่อข่าวเมื่อ 14 กันยายน 1972 ว่า นายกรัฐมนตรีโจวเอินไหล ได้แสดงความ
เป็นมิตรไมตรีอย่างดี และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ระหว่างประเทศทั้งสอง

¹ Sarasin Viraphol, Directions in Thai Foreign Policy (Institute of Southeast Asian Studies; Singapore, 1976), p. 19 และ Corine Phuangkasem, Thailand's Foreign Relations 1964-1980 (Institute of Southeast Asian Studies, 1984), p. 37.

² Bangkok Radio, August 3, 1972.

³ Sener Chantra, "A Study of Thai-China Relations, 1945-1975: from outright Hostility to tentative Freindship" (Unpublished M.A. Thesis, Department of Diplomacy and World Affairs, Occidental College, New York, 1976), p. 72.

⁴ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 9 (20 สิงหาคม 2515), หน้า 3.

รวมทั้งได้แสดงความเห็นใจและเข้าใจต่อประเทศไทยในปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว ตลอดจนพร้อมจะติดต่อสัมพันธ์กับไทยด้วย¹

หลังจากนั้นผู้นำทหารไทยจะต้องการกระชับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น เมื่อตอบสนองต่อคำเชิญของสาธารณรัฐประชาชนจีนให้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าออกครั้งที่ 32 ที่นครกวางโจวระหว่าง 15 ตุลาคม - 15 พฤศจิกายน 1972 คณะปฏิวัติได้แต่งตั้งให้นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ เป็นหัวหน้าคณะอีกครั้งหนึ่ง โดยได้รับมอบหมายหาผู้ที่อาจจะติดต่อค้าขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีน และภายหลังจากเดินทางกลับจากการเยือนประเทศดังกล่าว นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ได้แสดงทรรศนะให้เห็นผลดีและความจำเป็นที่ไทยควรจะติดต่อสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อ 8 พฤศจิกายน 1971 ว่า

"ประการแรกขณะนั้นสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับ 83 ประเทศ และการค้ากว่า 130 ประเทศ ไทยจึงควรติดต่อทางการค้าได้ โดยไม่จำเป็นต้องติดต่อด้านการทูต ประการที่สอง ไทยคงไม่เสียเปรียบด้านการค้าเพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนมีนโยบายด้านการค้า โดยถือความเสมอภาคและประโยชน์ร่วมกันเป็นสำคัญ ประการที่สาม เป็นการประหยัดเงินตราต่างประเทศ โดยซื้อสินค้าเครื่องจักร - กลจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีคุณภาพดีเทียบมาตรฐานสากลแต่ถูกกว่า 20-40% ช่วยลดการขาดดุล และมีอำนาจต่อรองกับชาติอื่น ประการที่สี่ช่วยให้เกิดความเข้าใจกันดีขึ้นและอาจทำให้ความตึงเครียดระหว่างสองประเทศผ่อนคลายลง ประการที่ห้า การติดต่อโดยตรงจะช่วยให้ได้รับอากรขาเข้ามากขึ้น และช่วยให้สามารถซื้อสินค้าหลายชนิดได้ถูกลงโดยไม่ต้องซื้อผ่านประเทศที่สาม ส่วนในด้านสินค้าออกก็จะทำให้มีตลาดเพิ่มขึ้น และประการที่หก ปัญหาด้านการเมืองที่มีผู้วิตกว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนอาจใช้การค้าเป็นเครื่องมือ นั้น เป็นเรื่องที่ทางไทยต้องมีวิธีการควบคุมที่รัดกุม"²

¹ Bangkok Radio, September 15, 1972. และ สารประชาชน ปีที่ 9 (24 กันยายน 2514), หน้า 14-15, 23, 52.

² ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์, "ข้อสังเกตจากการไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน," รัฐสาริกรักษ์ 15 (มกราคม 2516), หน้า 194-195.

อย่างไรก็ตาม ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้า อุปสรรคที่สำคัญของไทยในการติดต่อการค้ากับ
 สาธารณรัฐประชาชนจีน คือประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ที่ห้ามสินค้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีน
 เข้ามายังประเทศไทย ดังนั้นเมื่อเดือนธันวาคม 1972 จอมพลถนอม กิตติขจร ได้เห็นสมควร
 ที่จะพิจารณาเกี่ยวกับการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณาการร่าง
 พระราชบัญญัติแก้ไขประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ขึ้น¹ และต่อมาดูเหมือนว่าผู้นำไทยจะมีนโยบาย
 ที่ยืดหยุ่นขึ้นบ้างเมื่อได้อนุมัติให้เปิดการค้ากับจีนคอมมิวนิสต์ได้บ้าง ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีการแก้ไข
 ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของพลจัตวาชาติชาย ชุณหะวัณ
 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 1973 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์
 มาเลเซียว่าเรื่องนี้รัฐบาลอนุมัติพื่อค้าให้ค้ากับจีนแดงได้แล้ว แต่หากต้องขออนุญาตต่อกระทรวง
 พาณิชย์เป็นราย ๆ ไป² ส่วนพลเอกประภาส จารุเสถียร ได้ให้สัมภาษณ์ต่อหนังสือพิมพ์บางกอก-
 โพสต์ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านการค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อ 23 มกราคม
 1973 ว่า

"สาธารณรัฐประชาชนจีนสามารถเริ่มต้นค้าขายกับไทยนับแต่เดี๋ยวนี้เป็นต้นไป " จีนสามารถ
 ส่งผลิตผลใด ๆ ของไทยก็ได้ถ้าจีนต้องการ" ขณะเดียวกันจีนอาจจะเสนอขายสินค้า
 บางอย่างให้ไทยด้วยโดยติดต่อกับกระทรวงพาณิชย์ทั้งการสั่งซื้อสินค้าจากไทยและ เสนอ
 ขายสินค้าให้ไทย"³

จนในที่สุดเมื่อเดือนสิงหาคม 1973 คณะรัฐมนตรีก็อนุมัติเห็นชอบให้มีการแก้ไขประกาศ
 คณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ได้⁴

¹ นฤมิตร สอดคล้อง, สัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน,
 หน้า 55.

² พลจัตวา ชาติชาย ชุณหะวัณ, "ไทยอนุมัติให้ค้าขายกับจีนแดงได้แล้ว" หนังสือพิมพ์
ไทยรัฐ ปีที่ 12 ฉบับที่ 5514 (17 กุมภาพันธ์ 2516), หน้า 2.

³ R.K. Jain , China and Thailand 1949-1983, pp. 189-190.

⁴ เขียน.ธีระวิทย์, "ไทยจะค้ากับจีนทำไม," จีนกับสังคมโลก (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
 ดวงกมล, 2519), หน้า 201-202. และ Charles E. Morrison and Astri Suhrke,
Strategies of Survival: the Foreign Policy Dilemmas of Small Asian
States, p. 135.

ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ผู้นำทหารไทยได้ดำเนินนโยบายเกี่ยวกับจีนคอมมิวนิสต์อย่างรอบคอบและระมัดระวัง โดยแลกเปลี่ยนเชื่อมความสัมพันธ์ทางด้านกีฬาและหาทางติดต่อทางการค้าก่อน แต่ยังมีอีกสิ่งที่จะต้องปรับความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างไรก็ตามผู้นำทหารไทย ก็ยังเห็นความจำเป็นในการติดต่อกับประเทศดังกล่าวต่อไปเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันยิ่งขึ้น โดยพบว่าในเดือนมกราคม 1973 รัฐบาลไทยได้มีคำสั่งให้เอกอัครราชทูตไทยที่ประจำอยู่ในเมืองหลวงของประเทศต่าง ๆ ที่มีตัวแทนของสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำอยู่ เช่น วอชิงตัน อีลลามมาบัต เวียนนา สโตกโฮม เตหะราน โตเกียว แคนเบอร์รา บรัสเซลส์ แมดริด การาจี และกรุงเอก ได้พยายามหาทางติดต่อและผูกสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของสาธารณรัฐประชาชนจีนให้มากยิ่งขึ้น¹ ซึ่งทำที่ดังกล่าวของผู้นำทหารไทย นับว่าเป็นท่าทีที่ยืดหยุ่นขึ้นอีกระดับหนึ่งที่มีต่อจีนคอมมิวนิสต์

ภายหลังจากต้นปี 1973 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์ของประเทศไทยที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน จะได้รับการพัฒนาทวีมากยิ่งขึ้น ในด้านการกีฬา การค้า วัฒนธรรม และการแพทย์ เช่น ในเดือนมีนาคม คณะแพทย์จากสาธารณรัฐประชาชนจีนแวะเยือนไทย รวมทั้งคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเปิดวงจรถวายเที่ยวระหว่างประเทศทั้งสอง เดือนมิถุนายน คณะปิงปองจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเดินทางมาแข่งขันเชื่อมสัมพันธ์มิตรกับประเทศไทยเป็นครั้งแรก เดือนสิงหาคม รัฐบาลไทยก็ได้จัดส่งคณะแบดมินตันและคณะปิงปอง เดินทางไปแข่งขันที่กรุงปักกิ่ง เป็นการตอบแทน²

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าแม้สภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศที่กำสองอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงนั้นจะมีผลกระทบต่อนโยบายต่างประเทศไทยทำให้ผู้นำไทยเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องจำเป็นที่ปรับปรุงความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศดังกล่าวก็สามารถพัฒนาได้เฉพาะด้านกีฬา การค้าและการติดต่อทางด้านวัฒนธรรม

¹Sarasin Viraphol, Directions in Thai Foreign Policy, pp. 19-25. และ R. K. Jain, China and Thailand 1949-1983, p. 190.

²"Thailand Foreign relations"Far Eastern Economic Review Asia 1974 Yearbook, pp. 314-315. และ Corine Phuangasem, Thailand's Foreign Relations 1964-1980, pp. 36-39.

ต่อกันระดับหนึ่งเท่านั้น ส่วนการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านการเมืองนั้นเป็นไปอย่างจำกัดมาก ซึ่งไม่สามารถก้าวไปถึงขั้นสมบูรณ์เต็มที่อันหมายถึงการที่รัฐบาลไทยรับรองรัฐบาลปักกิ่งอย่างเป็นทางการ ซึ่งจะนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันอย่างเป็นทางการในที่สุด

อย่างไรก็ดี เมื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในด้านการเมืองในขณะนั้น ก็จะได้แก่ปัจจัยดังต่อไปนี้คือ

ประการที่ 1 บรรดาผู้นำทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน มีทรรศนะหวาดระแวง ก้าวร้าวและหวาดระแวง และมองจีนคอมมิวนิสต์ว่าเป็นชาติก้าวร้าวและชอบแผ่ขยายอิทธิพล และที่ สำคัญผู้นำไทยยังเชื่อว่า จีนคอมมิวนิสต์เป็นผู้ให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ แก่ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศ แต่แต่ ดร. ทัศนัย คอมนันตร์ ผู้นำฝ่ายพลเรือน ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มที่จะให้มีการ ปรองดองเข้าใจกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็ยังทรงทัศนะดังกล่าวข้างต้นด้วย ดังจะเห็นได้จาก ศาสตราจารย์คนหนึ่งเมื่อปี 1969 ว่า

"ข้าพเจ้าได้พบปะหารือกับบรรดาผู้นำเอเชียอื่น ๆ และรู้สึกว่าจะยังคงไม่มีการ เปลี่ยนแปลงนโยบายใด ๆ ของจีนคอมมิวนิสต์ที่จะยุติการก้าวร้าวต่อประเทศในเอเชีย" และว่า "หากความร่วมมือในภูมิภาค เช่น สมาคมแอสแปคและฮาเซียนายังไม่ปรากฏ ขึ้นในเร็ว ๆ นี้แล้ว ปักกิ่งก็ยังคงเป็นภัยคุกคามที่สำคัญต่อความอยู่รอดของประเทศ ดังกล่าวต่อไป"¹

¹Thanat Khoman's address at a luncheon hosted by the American Management Association in Bangkok. อ้างใน R. K. Jain, China and Thailand 1949-1983, p. 155. และ Yuan-Li Wu, The Strategic Land Ridge Peking's Relations with Thailand Malaysia Singapore and Indonesia, p. 18.

ดร. ธนัทให้สัมภาษณ์ต่อผู้สื่อข่าวที่กรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่งเมื่อ 14 พฤษภาคม 1971 ว่า

"สถานการณ์โลกได้เปลี่ยนแปลงไป ประเทศไทยสมควรที่จะมีการปรับตัวเพื่อเผชิญกับ
อันตรายรอบ ๆ ด้าน สิ่งหนึ่งที่ประเทศไทยจะต้องกระทำคือการเปิดเจรจากับจีน
คอมมิวนิสต์ เพื่อให้ได้มีประโยชน์ในการตรวจสอบผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ใน
ประเทศไทย อย่างไรก็ตาม การติดต่อกับจีนคอมมิวนิสต์ จะไม่ดำเนินไปถึงขั้นให้มีการ
ติดต่อกับความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ เพราะว่าการที่จะตั้ง
สถานทูตในกรุงเทพฯ ของจีนคอมมิวนิสต์จะนำมาซึ่งการเสี่ยงภัยจากการโฆษณาชวน
เชื่อจากจีนได้..."¹ อย่างไรก็ตาม "ข้าพเจ้าก็ต้องการที่จะติดต่อกับปักกิ่งในระดับ
รัฐต่อรัฐมากกว่าจะปล่อยให้จีนคอมมิวนิสต์ยังคงติดต่อในระดับพรรคต่อพรรคกับขบวนการ
กว่าคอมมิวนิสต์ในประเทศ"²

สำหรับผู้นำคนอื่น ๆ ทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนก็ยังคงมีทรรศนะดังที่กล่าวมาข้างต้น
รวมทั้งมองจีนคอมมิวนิสต์ว่าเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของประเทศไทย ตลอดจนผู้นำบางส่วนคัดค้าน
ที่จะให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น

จอมพลถนอม กิตติขจร เห็นว่า "ข้อเสนอของไทยที่จะเจรจากับปักกิ่งนั้นต้องตั้งอยู่
บนพื้นฐานของลัทธิฐานที่ว่า จีนคอมมิวนิสต์จะต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายที่ก้าวร้าวของตนเสียก่อน"³
นอกจากนั้นเมื่อเดือนมิถุนายน 1971 จอมพลถนอม ได้แสดงท่าทีครั้งแรกอย่างเป็นทางการต่อข้อเสนอ
ของมาเลเชียที่เสนอให้มหาอำนาจคือสหรัฐฯ สหภาพโซเวียต และจีนคอมมิวนิสต์รับประกันความ
เป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยจอมพลถนอม กล่าวว่า ประเทศไทยไม่สามารถเป็น

¹Bangkok Post, May 15, 1971. และ Thanat Khoman, "The China Policy," Information Buletin (Royal Thai Embassy, New Delhi), 14 September 1971.

²Statement by Dr. Thanat on "Meet the Guest," a television program, as report in Bangkok Post, May 20, 1971.

³Bangkok World, March 25, 1969.

กลางได้เพราะ "สินค้อมมิวนิสต์ยังคงดำเนินสงครามปลดแอกในประเทศเรา"¹ และเมื่อต่อมา ภายหลังจากคณะผู้แทนทางการค้าไทย เดินทางไปร่วมงานแสดงสินค้าออกครั้งที่ 32 เมื่อเดือน ตุลาคม 1972 ที่สาธารณรัฐประชาชนจีน จอมพลถนอม ก็ได้ย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า "มิใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยแต่อย่างใด"²

สำหรับพลเอกประภาส จารุเสถียร เห็นว่า "การตั้งสถานทูตสินค้อมมิวนิสต์ในประเทศไทย-ไทยจะเป็นการเปิดช่องทางให้สินค้านับล้นผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์โดยตรง ด้วยการบ่อนทำลาย ระบาย และการโฆษณาชวนเชื่อ"³ ส่วนการติดต่อการค้าอย่างเป็นทางการกับสาธารณรัฐประชาชนจีน พลเอกประภาส กล่าวตอนหนึ่งว่า "ผู้นำรัฐบาลได้มีการถกเถียงในปัญหาการค้ากับจีนแผ่นดินใหญ่ และตกลงกันว่า จะไม่มีการเปิดการค้าอย่างเป็นทางการกับสินค้อมมิวนิสต์ในขณะนี้เพราะว่า บกั้ง ยังคงให้การสนับสนุนต่อขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศและว่า หากมีการสถาปนากการค้ากับสินค้อมมิวนิสต์แล้ว กวาไรที่ประเทศดังกล่าวได้จากสินค้า อาจจะสำราญนำไปใช้สนับสนุนทางการเงิน ต่อขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศได้"⁴

¹ Bangkok Post, June 1, 1971.

² สารประชาชน ปีที่ 9 (22 ตุลาคม 2515), หน้า 14-51.

³ J.L.S. Girling, "Thailand New Course," pp. 346-349.

⁴ Bangkok Post, June 3, 1971. และ R. K. Jain, China and Thailand 1949-1983, pp. 178-179.

ส่วนบุคคลอื่น ๆ เช่น นายบุญชนะ วัฒนถาวร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจและอดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐฯ กล่าวว่า "พวกเราที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ต้องทำทุกอย่างเพื่อป้องกันการขยายอิทธิพลของฝ่ายตรงข้าม หากบางประเทศมีนโยบายอ่อนข้อต่อคอมมิวนิสต์ ประเทศนั้นก็จะต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์อย่างรวดเร็ว"¹ ส่วนเรื่องการเปิดการค้ากับจีนคอมมิวนิสต์นั้น นายบุญชนะ เห็นว่า ประเทศไทยควรจะค้ากับจีนคอมมิวนิสต์ หลังจากการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตแล้วเท่านั้น กับเห็นว่าขณะนี้ยังไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้รับการค้ากับจีน² อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยอาจจะมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีน หลังจากที่ถูกกีดกันได้เข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติเป็นเวลา 2-3 ปีเสียก่อน³

พลโท แล่วง เสนาณรงค์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เห็นว่า "ตราบิตที่คอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะจีนแดง ยังคงปกครองจีนแผ่นดินใหญ่อยู่ก็จะไม่มีเส้นทางเป็นไปได้อันจะมีความสัมพันธ์ทางการทูตหรือการค้ากับปักกิ่ง"⁴

นายพจน์ สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ เห็นว่า "หากจีนแดงหยุดให้การสนับสนุนด้านอาวุธกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศพร้อมกับหยุดการโฆษณาชวนเชื่อโจมตีไทยแล้ว ความสัมพันธ์ทั้งสองประเทศอาจจะสามารถเริ่มต้นขึ้นได้"⁵

¹ Bunchana Attakhor's Interview and speeches: February 10 and 26, March 12, 19 and 25, 1969.

² The Nation, September 21, 1971.

³ The Nation, September 25, 1971.

⁴ J.L.S. Girling, "Thailand's New Course," p. 348.

⁵ Bangkok Post, May 19, 1971.

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-จีนคอมมิวนิสต์ลงในหนังสือพิมพ์สยามรัฐว่า "ไม่เห็นด้วยกับความคิดที่จะเจรจากับจีนคอมมิวนิสต์ เพราะไม่มีประโยชน์แต่อย่างใด หากลดประสงค์ของการเจรจากับจีน เพื่อที่จะถามจีนต่อปัญหาที่ว่า ทำไมจึงต้องการทำลายประเทศไทย ซึ่งถ้าถามเช่นนั้นก็จะเป็นการเสียเวลา เพราะว่าเราก็ทราบแน่ชัดต่อคำตอบจากจีนแล้วว่าไทยอยู่ข้างสหรัฐฯ"¹

นายจรรยา ศิบุญรงค์ ประธานคณะกรรมการหอการค้าของไทย แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการเปิดความสัมพันธ์การค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า "เห็นชอบกับการเปิดตลาดการค้ากับจีนในขณะนั้น แต่ควรกระทำผ่านประเทศที่สามเช่นฮ่องกง และเห็นว่า ประเทศไทยจะได้รับประโยชน์อย่างมากจากการค้ากับจีนแผ่นดินใหญ่ เนื่องจากจีนเป็นตลาดการค้าที่ใหญ่ แต่นายจรรยา ไม่เห็นด้วยกับการค้าโดยตรงกับจีนเพราะว่า "เราไม่รู้นั่นอนว่า จีนคอมมิวนิสต์จะมีแผนการดำเนินการกระทำสิ่งที่เป็นอันตรายต่อไทยหรือไม่"²

นายประมาธ อติเรกสาร ประธานสมาคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการค้ากับจีนคอมมิวนิสต์ว่า ก่อนอื่นประเทศไทยควรพิจารณาถึงความพร้อมในการค้ากับจีนแผ่นดินใหญ่หรือไม่ และเห็นว่าประเทศไทยไม่อยู่ในฐานะที่จะค้ากับจีนแผ่นดินใหญ่ทันที เพราะจะนำความหายนะมาสู่ประเทศได้ นายประมาธกล่าวว่า "การค้ากับปักกิ่งเราควรพิจารณาถึงความสามารถของเราในการควบคุมปัญหาทางการเมืองได้หรือไม่ ภายหลังจากการเปิดการค้ากับจีนแผ่นดินใหญ่" พร้อมกับแสดงความวิตกกังวลว่า การเปิดการค้ากับปักกิ่ง จะทำให้ชาวจีนในประเทศไทยอาจถูกส่งเสริมให้เห็นชอบกับสังคมนิยมเมอเซตุงได้³

¹ สยามรัฐ, 19 มีนาคม 2512.

² Bangkok Post, June 3, 1971.

³ Bangkok Post, June 3, 1971.

สำหรับ พลตำรวจตรี ล่ง่า กิตติขจร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ แสดงความเห็นว่ "ประเทศไทยควรจะเฝ้ามองสถานการณ์ระหว่างประเทศอย่างระมัดระวัง เนื่องจากประเทศไทยในฐานะชาติเล็ก ไม่สามารถเร่งเร้าเหตุการณ์ (ในการเปิดการเจรจากับ สิ้น) ได้¹ และได้กล่าวเตือนประชาชนที่สนับสนุนการค้ากับจีนแผ่นดินใหญ่ไม่ให้หมองในแง่ดีเกินไป เพราะความมั่นคงของชาติเป็นสิ่งจำเป็นที่สำคัญอันดับแรกที่ต้องได้รับการพิจารณา ก่อน และเห็นว่า จะเป็นสิ่งดีสำหรับปักกิ่งที่จะยุติการค่นะที่เป็นศัตรูกับประเทศไทย และเห็นว่า จะเป็นการเร็วเกินไปที่จะค้ากับจีน²

จากทรรศนะข้างต้นที่กล่าวมา ทำให้ผู้นำไทยเกิดความวิตกกังวลและสังเลใจที่จะเปิดความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนเพราะ

1. ประเทศไทยจะไว้วางใจจีนคอมมิวนิสต์ได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจากรัฐบาลไทย ได้กล่าวตัวลงไปมากในการยินยอมให้ลัทธิฯ ใช้ฐานทัพภายในประเทศ และในการร่วมรบใน เวียดนาม ตลอดจนการแทรกแซงในลาวและเขมร ผู้นำไทยเกรงว่าสาธารณรัฐประชาชนจีน อาจ คอยหาโอกาสแก้แค้นตอบแทนต่อไทย³

2. ปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ภายในประเทศ ผู้นำไทยเกรงว่า ถ้าหากสถาปนา ความสัมพันธ์กับปักกิ่งแล้ว สาธารณรัฐประชาชนจีนอาจจะใช้สถานทูตที่มีอยู่ในไทยให้เป็นประโยชน์ ในการสนับสนุนผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศละดวงยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้นำไทยยังคิดว่าจีน

¹Ibid.

²Ibid.

³สืบแสง พรหมบุญ, "ไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน: วิเคราะห์แนวนโยบายต่างประเทศ," วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 11 (ตุลาคม 2517), หน้า 11.

คอมมิวนิสต์ยังไม่ได้ประกาศยกเลิกการสนับสนุนต่อขบวนการปฏิวัติต่าง ๆ ทั่วโลก นอกจากนั้น ยังวิตกว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนอาจจะนำเงินกำไรที่ได้จากสินค้าไปสนับสนุนผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศ รวมทั้งสินค้าเข้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งราคาจะถูกจะเข้ามาทำลายอุตสาหกรรมในประเทศด้วย¹

3. ปัญหาชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ผู้นำไทยคิดว่าชาวจีนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในเศรษฐกิจของประเทศ และไม่แน่ใจว่าจะมีความจงรักภักดีต่อไทยเพียงใด ถ้าหากมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน² ดังจะเห็นได้จากคำสั่งของจอมพล ประภาส จารุเสถียร ที่สั่งให้กระทรวงกลาโหมคอยสืบตาดูกิจกรรมของชาวจีนในไทยหลังจากรับจีนคอมมิวนิสต์เข้าองค์การสหประชาชาติ³

จากทรรศนะของผู้นำไทยที่ยังคงมีความหวาดระแวงในสาธารณรัฐประชาชนจีน และคำนิ่งถึงปัญหาต่าง ๆ ที่จะตามมา หากมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับปักกิ่ง จึงทำให้ผู้นำไทย ตัดสินนโยบายต่อประเทศดังกล่าวอย่างลุ่มรอบคอบ รวมทั้งยังคงเห็นชอบที่จะใช้นโยบายรอดูไปก่อน

¹ เขียน ธีระวิทย์, "ไทยจะค้ากับจีนทำไม," หน้า 258-260. Corine Phuangasem, Thailand's Foreign Relations 1964-1980, p. 38 และ Sarasin Viraphol, Directions in Thai's Foreign Policy, p. 20.

² สิบแสง พรหมบุญ, "ไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนวิเคราะห์แนวนโยบายต่างประเทศ" หน้า 12. Corine Phuangasem, Thailand's Foreign Relations 1964-1980. p. 38. และ David Morell "...If You Would Know How the Villagers Really Feel, Abandon Intimidation" Asian Survey Vol. XlII, No. 2 (February 1973), p. 173.

³ Charles E. Morrison and Astri Suhrke, Strategies of Survival: the Foreign Policy Dilemmas of Small Asian States, pp. 126-127 นโยบายเกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยได้ดำเนินการอย่างเข้มงวดมากในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี เช่น การควบคุมบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีน ส่วนทางด้านการเมืองก็ออกกฎหมายจำกัดสิทธิต่าง ๆ ต่อชาวจีน โปรดดูรายละเอียดในภูวดล ทรงประเสริฐ, นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ. 2475-2500) (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 1-212.

กับสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่ต่อไป¹ ถึงแม้ขณะนั้นประเทศทั้งสองจะได้พัฒนาความสัมพันธ์ทางด้าน
กีฬา และการค้าไปอย่างมากก็ตาม ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของพลเอกประภาส จารุเสถียร
เมื่อเดือนมิถุนายน 1973 ว่า "ในปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชน
จีนนี้ เนื่องจากว่าประเทศของเราทั้งสองมีความแตกต่างกันในสัทธินิยม ประเทศไทยจะด่วนทำ
อะไรโดยรวดเร็วผลลึกลาม ก็เป็นเรื่องที่ค่อนข้างเสี่ยง แต่ควรระมัดระวังเป็นค่อยไปจะเรียบร้อยกว่า
และถ้าเราคอยดูท่าทีของเขาแล้ว เราก็ยังมีโอกาสที่จะถอยหรือก้าวไปข้างหน้าได้ตามจังหวะ
แต่ถ้าเราวิ่งเข้าไปจะลำบาก เพราะอาจจะหกล้มเสียก่อน"² ขณะเดียวกันจอมพลถนอม กิตติขจร
ก็ได้แถลงย้ำต่อที่ประชุมผู้สื่อข่าวเมื่อ 22 มิถุนายน 1973 ว่า "จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย
สำคัญใด ๆ (ต่อจีนคอมมิวนิสต์)"³

¹เป็นที่น่าสังเกตว่า นอกจากผู้นำไทยจะดำเนินนโยบายต่อจีนคอมมิวนิสต์อย่างระมัดระวัง
ผู้นำไทยยังมีนโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์ภายในประเทศอย่างแข็งขันมาก ซึ่งผู้นำไทยดูจะเชื่อว่า
ได้รับการสนับสนุนจากจีนคอมมิวนิสต์ เห็นได้จากค่าใช้จ่ายงบประมาณด้านทหารในช่วงดังกล่าว
เฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณในปี 1970 ได้เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อน ๆ ที่ผ่านมา โดยมี
จำนวนถึงร้อยละ 25 ของจำนวนงบประมาณทั้งหมดคือ 27,299 ล้านบาท (1,350 ล้านเหรียญ
สหรัฐฯ) ในขณะที่ตัวเลขงบประมาณทางทหารในปี 1964 มีเพียงร้อยละ 15 ของงบประมาณ
ทั้งหมด โปรดดูใน Astri Suhriki; "Small-Nation diplomacy: Thailand's
Current Dilemmas," Asian Survey Volume xl No. 5 (May 1971), pp. 431-432.

² สารประชาชน (1 กรกฎาคม 2516), หน้า 5.

³ James E. McCarthy, "National Image and Diplomacy: The Case
of Thailand," Southeast Asia, Vol. 2 No. 4 1972, pp. 445-446.

นอกจากพรรคคณะของผู้นำไทย ที่มีความหวาดระแวงกลัวจีนคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นข้อจำกัดหลักในการกำหนดขอบข่ายของการปรับนโยบายของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว บัณฑิตที่เสริมให้ไทยไม่สามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้คือ การที่สาธารณรัฐประชาชนจีน ตั้งเงื่อนไขในการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับตนว่า ประเทศนั้นจะต้องตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนคณะชาติ (ไต้หวัน) อย่างเด็ดขาดเพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนถือว่ารัฐบาลของตนเป็นตัวแทนที่ชอบธรรมเพียงตัวแทนเดียวของชาวจีนทั้งหมด ส่วนไต้หวันถือว่าเป็นเพียงดินแดนส่วนหนึ่งของตนเท่านั้น เงื่อนไขดังกล่าวทำให้รัฐบาลไทยในขณะนั้นมีความสับสนและกระอักกระอ่วนใจอย่างยิ่ง เพราะทั้งไทยและสหรัฐฯ ซึ่งเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับไทยมีความสัมพันธ์อันดีกับจีนคณะชาติมาตลอดนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เห็นได้จากรัฐบาลไทยคัดค้านการที่จะขับจีนคณะชาติ (ไต้หวัน) ออกจากสมาชิกสหประชาชาติเมื่อเดือนตุลาคม 1971 ซึ่งเรื่องดังกล่าว ดร. ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ได้ให้เหตุผลว่า

"การที่ประเทศไทยสนับสนุนให้รัฐบาลจีนคณะชาติเป็นสมาชิกสหประชาชาติต่อไปนั้นก็เพราะเหตุผลว่าประเทศไทยมีความสัมพันธ์ทางการทูตโดยชอบด้วยกฎหมายกับรัฐบาลจีนไต้หวัน หรือจีนคณะชาติมาหลายสิบปีแล้ว และความสัมพันธ์ก็เป็นไปอย่างโดยราบรื่น ฉะนั้น ก็ไม่มีเหตุผลที่จะไปตัดหรือเลิกความสัมพันธ์กับจีนคณะชาติ ประเทศไทยยังไม่เคยมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลจีนปักกิ่ง ฉะนั้นเราบิตที่ยังไม่สถาปนาความสัมพันธ์กับรัฐบาลจีนปักกิ่ง เราก็ยึดมั่นในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับจีนคณะชาติ เพราะฉะนั้น เราจึงจำเป็นต้องลงคะแนนเสียงให้รัฐบาลจีนคณะชาติเป็นสมาชิกสหประชาชาติต่อไป"¹

ดังนั้นจากพรรคคณะข้างต้นดังกล่าว จึงทำให้รัฐบาลไทยใช้นโยบายสองจีนอยู่ต่อไปเห็นได้จากเมื่อหัวหน้าคณะผู้แทนไทยคัดค้านมติของอิหร่านที่เสนอให้ขับจีนคณะชาติออกจากการเป็นสมาชิกภาพของสหประชาชาติเอเซียเนกเมสเมื่อ 18 กันยายน 1973 โดยคณะผู้แทนไทยเห็นด้วยที่จะให้รับสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าเป็นสมาชิก แต่ให้คงฐานะการเป็นสมาชิกของจีนคณะชาติไว้เช่นเดิม แต่มติไทยเห็นที่ประชุม หลวงชาติตระการโกศล หัวหน้าคณะผู้แทนไทย จึงเดินออกจากที่ประชุมเพื่อประท้วงมติดังกล่าว

¹ สารประชาชน ปีที่ 8 (26 กันยายน 2514), หน้า 4, 49.

ประการที่ 2 ผู้นำทหารในคณะรัฐบาลไทย เห็นว่า ขณะนั้นยังไม่มีควมจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะปรับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งนี้เนื่องจาก สหรัฐฯ ยังคงมีกำลังทหารอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งในประเทศไทยด้วย การประกาศสัทธิณิกสันเป็นแต่เพียงการประกาศที่จะลดกำลังทหารบางส่วนออกจากภูมิภาคนี้อย่างช้า ๆ เป็นขั้นตอนเท่านั้น เฉพาะอย่างยิ่ง นายเจมส์ ชเลสซิงเกอร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ คนใหม่ได้เปิดเผยอย่างชัดเจนว่า สหรัฐฯ จะเปิดทางเลือกในด้านทหารเอาไว้ โดยให้มีฐานทัพที่แข็งแกร่งคงไว้ในไทยและมีนโยบายที่จะใช้กำลังทหารต่อกิจการในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป โดยนายชเลสซิงเกอร์ ยืนยันว่า สหรัฐฯ จะยังคงสนับสนุนชั้่งอ่อน ถ้าหากถูกรุกรานจากเวียดนามเหนือ พร้อมกับประกาศว่า แม้สหรัฐฯ จะลดกำลังทหารบางส่วนออกจากประเทศไทย แต่สหรัฐฯ ก็ยังคงส่งวงกำลังสนับสนุนทางอากาศอย่างเพียงพอในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และ "อาจจะส่งมาเพิ่มเติมก็ได้"¹

ท่าทีดังกล่าวของสหรัฐฯ ทำให้ผู้นำทหารไทยเห็นว่าในระยะเวลาดังกล่าว สหรัฐฯ ยังคงดำเนินนโยบายที่ไม่แตกต่างจากเดิมมากนัก และสหรัฐฯ คงจะไม่ลดบทบาทของตนในภูมิภาคนี้โดยสิ้นเชิงในเวลาอันใกล้นี้ เฉพาะอย่างยิ่งการที่คงฐานทัพของสหรัฐฯ ไว้ในประเทศไทย ผู้นำทหารไทยเห็นว่า จะเป็นการประกันความมั่นคงให้แก่ประเทศไทยได้ดียิ่ง ดังจะเห็นได้จากพลเอก กฤษณี สีวะรา นายทหารคนหนึ่งของไทย แล่ดงพรรณณะว่าฐานทัพเหล่านี้ "ให้ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยแก่เรา" พลเอกกฤษณี และเพื่อนทหารอื่น ๆ หวังว่า ฐานทัพเหล่านี้จะเป็นเครื่องต่อรองให้ เวียดนามเหนือและจีนให้คำนึงประกันที่จะเคารพอ่อนเอกราชของลาวและกัมพูชา และยุติการให้การสนับสนุนการก่อการร้ายในประเทศไทย² จากพรรณณะของผู้นำไทยดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควร

¹Edward Shuck, "Thailand: Groping toward Neutrality," Current History Vol. 65 388 December 1973. แปลโดย พงศ์ศักดิ์ ดิษยทัต ใน รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2517), หน้า 10-12.

²Bangkok Post, February 25, 1973.

จากที่กล่าวมาแล้วของปัจจัยข้างต้นทั้งสองประการ ทำให้ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ไม่ได้ได้รับการพัฒนาจนถึงขั้นจะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันได้

กล่าวโดยสรุป การที่สหรัฐประกาศสิทธินิรกันเมื่อปี 1969 อันเป็นการแสดงเจตนาธรรมณ์ที่จะลดบทบาทของตนลงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และการปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อปี 1972 ได้ส่งผลกระทบต่อที่สำคัญยิ่งต่อนโยบายต่างประเทศไทยที่ดำเนินนโยบายล่อคดคล้องกับสหรัฐ มาตลอด อันมีผลให้ผู้นำไทยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายพลเรือนตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับความเข้าใจกับสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ความคิดดังกล่าวได้รับการคัดค้านและไม่เห็นด้วยจากผู้นำฝ่ายทหาร เพราะผู้นำทหารยังมีความหวาดระแวงในจีนคอมมิวนิสต์และต้องการดำเนินนโยบาย "รอดูไปก่อน" จนในที่สุดความขัดแย้งระหว่างทั้งสองฝ่ายทำให้ ดร. ถนัด คอมันตร์ ลาจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศภายหลังจากเกิดรัฐประหารเมื่อเดือนพฤศจิกายน 1971

หลังจากนั้นในปี 1972 สาธารณรัฐประชาชนจีน เริ่มแสดงท่าทีที่จะติดต่อกับประเทศไทยเป็นครั้งแรก เมื่อได้เชิญทีมป้องกันไทยไปแข่งขันที่ปักกิ่ง และรัฐบาลไทยก็ตอบสนองต่อคำเชิญดังกล่าว ภายหลังจากนี้ความสัมพันธ์ทั้งสองประเทศก็ได้รับการพัฒนาขึ้นด้วยดีตามลำดับในด้านกีฬา การค้า และวัฒนธรรม แต่การพัฒนาในด้านการเมืองเป็นไปอย่างจำกัดมากเพราะผู้นำไทยยังมีความหวาดระแวงในจีนคอมมิวนิสต์อยู่

ดังนั้นจากการศึกษาทั้งหมดที่กล่าวมา จึงเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่าปัจจัยภายนอกซึ่งได้แก่ การที่สหรัฐประกาศสิทธินิรกันเมื่อปี 1969 อันแสดงถึงเจตนาธรรมณ์ที่จะลดบทบาทของตนลงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และการปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อปี 1972 เป็นตัวกระตุ้นในกระบวนการปรับนโยบายต่างประเทศไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนในระหว่าง 1969-1973 แต่ปัจจัยภายในประเทศคือทัศนคติของผู้นำฝ่ายทหารเป็นตัวเหนี่ยวรั้งให้การปรับนโยบายต่างประเทศไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วงดังกล่าวให้มีขอบเขตจำกัด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การปรับนโยบายต่างประเทศไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนในระหว่าง 1969-1973 เป็นผลมาจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในประกอบกัน กล่าวคือ ปัจจัยภายนอกเป็นตัวกระตุ้นที่ให้มีการปรับนโยบายต่างประเทศไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ขณะที่ปัจจัยภายในเป็นตัวคอยเหนี่ยวรั้งให้การปรับนโยบายดังกล่าวมีขอบเขตจำกัดดังที่กล่าวตามข้างต้น